

ЗМІСТ

Астаф'єв О.Г. (Київ). На перехресті життя і науки.	6
---	---

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ Й КОМПАРАТИВІСТИКА

Мацевко-Бекерська Л.В. (Львів). Наратологічні аспекти образотворення в дискурсі сучасного літературознавства.	10
Анісімова (Київ). Кореляція теоретичних понять сучасного модернознавства.	18
Моргачова Г.В. (Київ). Хронотоп роману Г. Грасса "Собачі роки".	32
Avramenko N.V. (Ternopil). Some glimpses into the Irish literary scene on the verge of the XIX–XX century and during the first two decades of the XX century.	41
Бережанська Ю.В. (Львів). Магічна Прага Густава Майрінка.	47
Філоненко С.О. (Тернопіль). "Happily ever after": містичні таємниці українського любовного роману.	54
Дуброва О.В. (Бердянськ). Трансформація християнських канонів в аспекті міфотворчості Волта Вітмена та Богдана-Ігоря Антонича.	65

ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ МОВИ

Гаргаєва О.В. (Маріуполь). Взаємозв'язок мови та культури.	73
Рыгованова В.А. (Горловка). Коррелятивность когнитивных исследований личности в лингвистике и психологии.	80
Дудченко О.С. (Київ). Проблема мовного сексизму та шляхи її вирішення в американській та українській лінгвокультурних традиціях.	89
Бойко А.А. (Бердянськ). Генезис британської лексикографічної традиції.	94
Балабан О.О. (Маріуполь). Концептуальний аналіз як метод опису універсальності метафори.	99
Застровська С.О. (Луцьк). Термінологічна поліфонія у дослідженнях з комунікативної лінгвістики.	105

ПИТАННЯ МОРФОЛОГІЇ ТА СИНТАКСИСУ

Анан'єва О.С. (Чернівці). Невизначеність квантифікаторів в англійській мові.	111
Бушаков В.А. (Маріуполь). Пространственная модель модально-временной и видовой системы глагола. Модель системы модально-временных форм.	118
Міхова І.І. (Бердянськ). Особливості вживання фразових дієслів у сучасній англійській мові.	129
Богдан В.В. (Бердянськ). Еквівалентність різнорівневих одиниць: формальний аспект приєднувальних конструкцій і складних речень.	135
Галій Л.Г. (Київ). Етапи становлення граматичних категорій займенника в англійській мові.	142

Ключевые слова: фразовые глаголы, глагольное словообразование, лексико-семантический вариант, глаголы с постпозитивным компонентом.

Summary

The author of the proposed article considers the main problems of the phrasal verbs existence in the modern English language and their learning by the national scientists. The problem of use of the antonymic phrasal verbs with the postpositive constituents in and out is explored, derivational processes and finding out of the common and deferentiated peculiarities between them are researched.

Keywords: phrasal verbs, verb wordformation, lexico-semantic variant, verbs with the postpositive constituent.

УДК 811.161.2'367.335

Богдан В.В.,
кандидат філологічних наук,
Бердянський державний педагогічний університет

ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ РІЗНОРІВНЕВИХ ОДИНИЦЬ: ФОРМАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРИЄДНУВАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ І СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ

Серед **актуальних** завдань сучасного мовознавства провідним є всебічне вивчення тексту як максимальної одиниці мовної діяльності. Вирішення цієї глобальної задачі не може бути успішним без дослідження компонентів тексту (текстових одиниць) їхньої будови, семантики, прагматики, функціонування й закономірностей зв'язку між ними. Серед найважливіших складових тексту виділяються, зокрема, складні речення (далі – СР) і приєднувальні конструкції (далі – ПК) із приєднувальними сполучниковими засобами, омонімічними підрядним і сурядним (далі – ПСЗ), які є **об'єктом** нашого дослідження.

Незважаючи на великий інтерес науковців до текстової проблематики, робіт, присвячених порівняльному аспекту ПК і СР, явно бракує. Але сучасні лінгвістичні студії в даному напрямку дають можливість "за допомогою тексту пізнати буття мови, осягнути ті її закономірності, які розкриваються тільки при функціонуванні мовних одиниць у відрізках більших, ніж речення" [17, 17].

Предметом дослідження в даній роботі є особливості формальної будови ПК і СР, з метою визначення особливостей їхнього функціонування. Порівняння формальної структури СР і ПК ми проведемо на базі складнопідрядних речень (далі – СПР), які є більш показовими для нашого дослідження, оскільки вони набагато різноманітніші в структурному плані, ніж складносурядні.

Схожість у плані форми, семантики й виконуваних функцій між СПР і ПК спричинила їх ототожнення деякими дослідниками. Під ПК ми розуміємо двокомпонентну текстову одиницю, поділену зовнішнім розділовим знаком на дві фіксовано розташовані частини – автосемантичне базове висловлення (далі – БВ) і синсемантичну приєднувальну частину (далі – ПЧ). При цьому ПЧ, яка оформлена окремим реченням, з'єднується з БВ за допомогою ПСЗ, який і обумовлює легкість її синтаксичного виділення. Наприклад:

1. "After that car business today", she said, "this had to be said. Whatever it means" (H. Calin).

У даній роботі ПК із ПСЗ і СПР розглядаються як варіативні одиниці різних рівнів, відповідно, текстового й реченнєвого. При цьому, ми широко розуміємо поняття "варіативність" як здатність мовних одиниць "видозмінюватися, але не обов'язково з тотожним значенням" [3, 4].

Розглядаючи граматичні засади ПК і СПР, мовознавці відзначають певний зовнішній ізоморфізм синтаксичної будови їх моделей, до якого відносять: 1) наявність двох частин у їхньому складі (БК і ПЧ у ПК та головної і підрядної частини в СПР), які можуть характеризуватися контактною репрезентацією, прямим або інверсованим порядком слів; 2) визначальну функцію однієї з частин (БК і головної) по відношенню до іншої, залежної (ПЧ і підрядного речення); 3) існування непередбачуваного/передбачуваного зв'язку у СПР і співвідносних з ним двох класів ПК – "звинутих", частини яких несумісні за змістом і не можуть утворити СПР, і таких, у яких ПЧ "укладається" у змістову площину БК і утворення СПР можливе; 4) простоту ідентифікації ПЧ і підрядної частини в тексті завдяки присутності сполучного засобу в їхній ініціалній позиції; 5) можливість існування обох одиниць у вигляді як вихідних (елементарних), так і вивідних (неелементарних) конструкцій.

Розбіжності між ПК і СПР вбачаються у: 1) різному типі синтаксичних відношень між частинами ПК і СПР (відповідно, присудувальних і підрядних). Уживання ПЧ після значної паузи акцентує на ній увагу й тим самим значно підвищує як роль самої паузи, так і прагматичний ефект ПЧ, результатом чого є: а) яскравість інтонації та уривчастість ПЧ; б) набуття ПЧ нових значень та експресивності, не властивих для підрядних частин; 2) неможливості для СПР мати синтаксично домінуючі або залежні слова по відношенню до іншого СПР, у той час як такі синтаксичні відношення існують між складовими ПК, оформленими як окремі речення; 3) наявності як вільного, так і фіксованого порядку частин у СПР і завжди суворо фіксованого в ПК (БК + ПЧ), що однак не заперечує (на відміну від СПР) можливості дистантних граматичних і семантичних зв'язків між частинами ПК; 4) неможливості входження ПК до складу СПР і, навпаки, можливість входження одиниць, подібної до СПР, у структуру ПК; 5) пунктуаційними показниками між їх частинами: кома, тире, двокрапка, крапка з комою або розділовий знак відсутній – у СПР і крапка, знаки питання та оклику й ремарка – у ПК. Спільним розділовим знаком для обох одиниць є три крапки. ПСЗ, маючи сильні конекторні й анафоричні властивості, допомагають відокремити ПК від присудування на рівні речення й від інших одиниць на рівні тексту.

Підтримуючи думку про те, що комунікативно важлива інформація може передаватися як підрядною частиною СПР [21], так і ПЧ у ПК [6, 10], що прирівнює

їх у значущості до головної частини/БК, ми **вперше виділили** такі ПЧ, які за своєю значимістю дорівнюють БК не тільки семантично, але й формально, тобто є конструктивно невід'ємними елементами ПК. Наприклад:

2. "We have vowed eternal war against the abominations you mention and their dark masters".

"As have my own people. ПК We have our witch-hunts and our laws" (W. King).

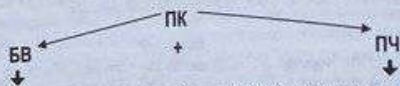
Спроба усунення ПЧ (As have my own people) із ПК веде до семантичної нестиковки БК з наступним після ПК висловленням (We have our witch-hunts and our laws). Однакові займенники *we* в обох частинах означають різних референтів (репліки належать різним комунікантам, тобто це – уявна тотожність моносуб'єктів).

Дослідники ПК на матеріалі різних мов погоджуються з тим, що нижню межу БК і верхню межу ПЧ завжди легко визначити завдяки наявності обов'язкового формального показника – ПСЗ. Щодо БК, то всі науковці одностайні в думці про його автосемантичність і структурно-інтонаційну завершеність [4, 11, 19; 15, 13; 18, 82], що реалізується в синтаксичних конструкціях різної номенклатури. Аналізуючи ПЧ, ніхто не заперечує, що присудування можуть окремі слова й словосполучення, а от те, що вони є членами попереднього речення (БК) [5, 9–14; 8, 277; 11, 85; 19, 15], викликало справедливу критику: "<...> присудувальний компонент **нагадує** член речення, але за своїм синтаксико-комунікативним призначенням з ним не збігається: він має відмітні властивості, серед яких виділяється значеннєва й інтонаційна самостійність" (виділено нами. – В. Б.) [15, 18].

Назва більших за обсягом ПЧ викликає ще більші розбіжності в поглядах науковців: речення (ступінчасті, повні/неповні, видільні, прості/складні) [1, 57–58; 5, 9–14; 7, 200–202; 8, 277; 18, 82], підрядні речення з корелятом, особливі неповні речення перехідного типу від члена речення до неповного речення [12, 122], ПО різної структури [11, 85]. На наш погляд, така кваліфікація ПЧ не є правомірною, оскільки "речення" має відзначитися "зовнішньою автономністю, виступаючи поза контекстом у ролі закінченого відрізка мовлення" [16, 14]. Порівнюючи дане визначення речення з загальноновизнаними положеннями відносно ПК (ПЧ семантично залежить від попереднього компонента (БК), оскільки породжується ним і не може без нього існувати), робимо висновок, що вони становлять повну протилежність. При класифікації ПЧ можна тільки говорити, що вона **за своїми формальними ознаками може збігатися з СПР, але не може ним бути по суті**.

Тракуванню ПЧ як ПО також протиставлено обґрунтоване зауваження, що предикативні відношення можуть існувати між ПО тільки у межах речення, а в ПК відношення між частинами є присудувальними [15, 16, 19, 24].

Спостереження над текстовим матеріалом сучасної англійської мови дозволяє виявити лінійне (послідовне) та паралельне присудування ПЧ. Лінійне присудування має місце, коли БК тісно спаяна змістом з ПЧ, яка складається з однієї частини. На рівні речення тут можна провести аналогію з СПР елементарної будови (з одною підрядною). Паралельне присудування, яке більш характерне для багаточленних ПЧ, ми співвідносимо з неелементарними СПР (з двома й більше підрядними). Дане

1. "After that car business today", she said, "this had to be said. Whatever it means" (H. Calin).

У даній роботі ПК із ПСЗ і СПР розглядаються як варіативні одиниці різних рівнів, відповідно, текстового й реченнєвого. При цьому, ми широко розуміємо поняття "варіативність" як здатність мовних одиниць "видозмінюватися, але не обов'язково з тотожним значенням" [3, 4].

Розглядаючи граматичні засади ПК і СПР, мовознавці відзначають певний зовнішній ізоморфізм синтаксичної будови їх моделей, до якого відносять: 1) наявність двох частин у їхньому складі (БК і ПЧ у ПК та головної і підрядної частини в СПР), які можуть характеризуватися контактною репрезентацією, прямим або інверсованим порядком слів; 2) визначальну функцію однієї з частин (БК і головної) по відношенню до іншої, залежної (ПЧ і підрядного речення); 3) існування непередбачуваного/передбачуваного зв'язку у СПР і співвідносних з ним двох класів ПК – "звинутих", частини яких несумісні за змістом і не можуть утворити СПР, і таких, у яких ПЧ "укладається" у змістову площину БК і утворення СПР можливе; 4) простоту ідентифікації ПЧ і підрядної частини в тексті завдяки присутності сполучного засобу в їхній ініціалній позиції; 5) можливість існування обох одиниць у вигляді як вихідних (елементарних), так і вивідних (неелементарних) конструкцій.

Розбіжності між ПК і СПР вбачаються у: 1) різному типі синтаксичних відношень між частинами ПК і СПР (відповідно, присудувальних і підрядних). Уживання ПЧ після значної паузи акцентує на ній увагу й тим самим значно підвищує як роль самої паузи, так і прагматичний ефект ПЧ, результатом чого є: а) яскравість інтонації та уривчастість ПЧ; б) набуття ПЧ нових значень та експресивності, не властивих для підрядних частин; 2) неможливості для СПР мати синтаксично домінуючі або залежні слова по відношенню до іншого СПР, у той час як такі синтаксичні відношення існують між складовими ПК, оформленими як окремі речення; 3) наявності як вільного, так і фіксованого порядку частин у СПР і завжди суворо фіксованого в ПК (БК + ПЧ), що однак не заперечує (на відміну від СПР) можливості дистантних граматичних і семантичних зв'язків між частинами ПК; 4) неможливості входження ПК до складу СПР і, навпаки, можливість входження одиниць, подібної до СПР, у структуру ПК; 5) пунктуаційними показниками між їх частинами: кома, тире, двокрапка, крапка з комою або розділовий знак відсутній – у СПР і крапка, знаки питання та оклику й ремарка – у ПК. Спільним розділовим знаком для обох одиниць є три крапки. ПСЗ, маючи сильні конекторні й анафоричні властивості, допомагають відокремити ПК від присудування на рівні речення й від інших одиниць на рівні тексту.

Підтримуючи думку про те, що комунікативно важлива інформація може передаватися як підрядною частиною СПР [21], так і ПЧ у ПК [6, 10], що прирівнює

їх у значущості до головної частини/БК, ми **вперше виділили** такі ПЧ, які за своєю значимістю дорівнюють БК не тільки семантично, але й формально, тобто є конструктивно невід'ємними елементами ПК. Наприклад:

2. "We have vowed eternal war against the abominations you mention and their dark masters".

"As have my own people. ПК We have our witch-hunts and our laws" (W. King).

Спроба усунення ПЧ (As have my own people) із ПК веде до семантичної нестиковки БК з наступним після ПК висловленням (We have our witch-hunts and our laws). Однакові займенники *we* в обох частинах означають різних референтів (репліки належать різним комунікантам, тобто це – уявна тотожність моносуб'єктів).

Дослідники ПК на матеріалі різних мов погоджуються з тим, що нижню межу БК і верхню межу ПЧ завжди легко визначити завдяки наявності обов'язкового формального показника – ПСЗ. Щодо БК, то всі науковці одностайні в думці про його автосемантичність і структурно-інтонаційну завершеність [4, 11, 19; 15, 13; 18, 82], що реалізується в синтаксичних конструкціях різної номенклатури. Аналізуючи ПЧ, ніхто не заперечує, що присудування можуть окремі слова й словосполучення, а от те, що вони є членами попереднього речення (БК) [5, 9–14; 8, 277; 11, 85; 19, 15], викликало справедливу критику: "<...> присудувальний компонент **нагадує** член речення, але за своїм синтаксико-комунікативним призначенням з ним не збігається: він має відмітні властивості, серед яких виділяється значеннєва й інтонаційна самостійність" (виділено нами. – В. Б.) [15, 18].

Назва більших за обсягом ПЧ викликає ще більші розбіжності в поглядах науковців: речення (ступінчасті, повні/неповні, видільні, прості/складні) [1, 57–58; 5, 9–14; 7, 200–202; 8, 277; 18, 82], підрядні речення з корелятом, особливі неповні речення перехідного типу від члена речення до неповного речення [12, 122], ПО різної структури [11, 85]. На наш погляд, така кваліфікація ПЧ не є правомірною, оскільки "речення" має відзначитися "зовнішньою автономністю, виступаючи поза контекстом у ролі закінченого відрізка мовлення" [16, 14]. Порівнюючи дане визначення речення з загальноновизнаними положеннями відносно ПК (ПЧ семантично залежить від попереднього компонента (БК), оскільки породжується ним і не може без нього існувати), робимо висновок, що вони становлять повну протилежність. При класифікації ПЧ можна тільки говорити, що вона **за своїми формальними ознаками може збігатися з СПР, але не може ним бути по суті**.

Тракуванню ПЧ як ПО також протиставлено обґрунтоване зауваження, що предикативні відношення можуть існувати між ПО тільки у межах речення, а в ПК відношення між частинами є присудувальними [15, 16, 19, 24].

Спостереження над текстовим матеріалом сучасної англійської мови дозволяє виявити лінійне (послідовне) та паралельне присудування ПЧ. Лінійне присудування має місце, коли БК тісно спаяна змістом з ПЧ, яка складається з однієї частини. На рівні речення тут можна провести аналогію з СПР елементарної будови (з одною підрядною). Паралельне присудування, яке більш характерне для багаточленних ПЧ, ми співвідносимо з неелементарними СПР (з двома й більше підрядними). Дане

приєднання іноді протиставляється послідовному як поширення синтаксично-однорідним компонентом поширено синтаксично залежним компонентом [14, 145–146; 20, 9–10]. Зауважимо, що ми не повністю поділяємо такий підхід, оскільки ПЧ у будь-якому разі є синтаксично залежною від БВ.

Беручи до уваги розмір аддитивного компоненту, синтаксисти виділяють такі його різновиди: а) прості – словоформи (приклад 3) словосполучення (приклад 4), структурно подібні до еліптичної ПО (приклад 5), повної ПО (приклад 6) та б) складні – структурно подібні до еліптичної ПО (приклад 7) або секвенції – цілої низки речень:

3. *Honestly, I was a bloody mess. As a student*^{PK} (J. Fowles).

4. *So, Miss Honeychurch, you are travelling? As a student of art?*^{PK} (E.M. Forster).

5. *It was the information they assumed he possessed. Which, of course, he did not*^{PK} (R. Ludlum).

6. *We move out in four minutes.*

If the Germans let us have the time^{PK} (H. Calin).

7. *Its curse is its location. For Kislev is a buffer between the Old World and the servants of Chaos, who roam the Wastes to the north!*^{PK} (S. Baxter).

Дослідники вказують на можливість приєднання після БВ будь-якого за обсягом відрізки аж до складного синтаксичного цілого [2, 2; 7, 13, 200–202; 9, 35–48]. Розвиваючи цю думку, ми пропонуємо більш детальну класифікацію багатокомпонентних ПЧ, атестуючи ПК з такими ПЧ відповідно до класифікації СПР з кількома підрядними частинами та СР з різними видами синтаксичного зв'язку. ПК із багатокомпонентними ПЧ можуть мати подібні до неелементарних СПР і СР з різними видами синтаксичного зв'язку обсяг (кількість "частин-речень") і глибину структури (кількість рівнів членування). Отже, ми виділяємо **вихідні** (елементарні, далі неподільні за формою) ПК (БВ + ПС3 + ПЧ) і **вивідні** (складені, вторинні, неелементарні) ПК (БВ + ПС3₁ + ПЧ₁ + ПС3₂ + ПЧ₂ + ПС3₃ + ПЧ₃). Серед вивідних ПК ми розрізняємо такі: 1) з ПЧ подібними до послідовної (ступеневої) підрядності; 2) з ПЧ подібними до супідрядності (однорідної, неоднорідної та мішаної); 3) з відношеннями між частинами, аналогічними існуючим у СР з різними видами синтаксичного зв'язку. При цьому визначальним у відношеннях між БВ і ПЧ виступає приєднувальний зв'язок, усі інші тільки "накладаються" на нього. Наприклад:

8. *En famille; where children reign. For bonny sweet Robin is all my joy. Which time she chanted snatches of old tunes*^{PK} (J. Fowles).

У даному прикладі відношення між БВ і ПЧ₁ вербалізуються за допомогою ПС3 *for* (зовнішній рівень членування), а між ПЧ₁ і ПЧ₂ – ПС3 *which* (внутрішній рівень членування). Тісний лексико-семантичний зв'язок частин складної структури нівелює спробу їхньої трансформації: *En famille; where children reign. Which time she chanted snatches of old tunes. For bonny sweet Robin is all my joy* (відношення між складовими ПК стають семантично невідміченими). З тієї ж причини не буде продуктивною й спроба елімінації ПЧ₁ з ПК. Дане послідовне приєднання на рівні тексту ми співвідносимо з СПР із ступеневою (послідовною) підрядністю.

ПК у наступних прикладах конструктивно схожі з СПР із однорідною, неоднорідною та мішаною супідрядністю (відповідно, приклади 9, 10, 11):

9. *Stories about Beck proliferated. How he led patrols during the Vietnam War and got the nickname Mad Dog, resurrected on Wall Street because of his penchant for howling after deal. How he ate a box of dog's biscuits to make an impression on the head of RJR Nabisco. How he threatened to leap from his office if he was cut out of lucrative mergers – and – acquisition fee*^{PK} (The New Yorker).

Усі компоненти ПЧ у даному випадку відносяться до БВ і трічі пов'язані між собою за допомогою ПС3 *how* та є синтаксично однотипними й подібні до з'ясувально-об'єктних підрядних. Редукція будь-якої ПЧ не руйнує ПК семантично, а тільки частково позбавляє додаткової інформації. У даній ПК теоретично можлива зміна синтаксичних позицій компонентів ПЧ. Між підрядними частинами СПР такого типу на внутрішньому рівні членування існують сурядні відношення, з однаковим функціональним навантаженням (у даному випадку – перелічення). Але такі відношення не можуть існувати в конструкціях з неоднорідною (паралельною) супідрядністю у зв'язку з тим, що кілька ПЧ перебувають з БВ у різних семантико-синтаксичних відношеннях. Аналогом СПР такого типу є ПК 10-го прикладу:

10. *Had it been possible, I would have marched on, and left it to its loneliness and gloom. For I felt I was haunted, tragic and evil. However I had no choice*^{PK} (P. C. Wren).

ПЧ₁ вводиться ПС3 *for*, а ПЧ₂ – складним ПС3 *however*, і вони є синтаксично різнотипними (ПЧ₁ – еквівалент підрядної причини, ПЧ₂ – підрядної допустової). Якщо ПЧ₁ характеризується і структурним, і змістовим приєднанням до БВ, то ПЧ₂, яка є формально приєднаною до ПЧ₁, своїм змістом корелює не тільки з БВ, а й з усім попереднім абзацом. Підтвердженням нашого припущення є можливість переміщення ПЧ₁ у постпозицію, а ПЧ₂ – в ініціальну: *Had it been possible, I would have marched on, and left it to its loneliness and gloom. However I had no choice. For I felt I was haunted, tragic and evil.* БВ семантично корелює і з ПЧ₁, і з ПЧ₂. Крім того, можливе випущення будь-якої ПЧ. У цьому разі текст лише втратить побіжну інформацію, яка істотно не вплине на його адекватне сприйняття.

Взаємовідношення між частинами ПК у прикладі 11 оформлені на зразок відношень між головною й залежними частинами при мішаній супідрядності в СПР:

11. *A sentence is what the speaker means it to mean. What he secretly means it to mean, which may be quite opposite. What he doesn't mean it to mean. What it means as evidence of his real nature. His history. His intelligence. His honesty*^{PK} (J. Fowles).

ПЧ₁, ПЧ₂, і ПЧ₃ даного прикладу, корелюють з БВ за допомогою СЗ *what* (подібно до підрядних присудкових) і є між собою синтаксично рівноправними, тобто – це ознака відношень аналогічних тим, які існують при однорідній супідрядності залежних частин СПР. Семантично-структурна єдність даних висловлень підкріплюється паралелізмом їхньої будови та повторами. ПЧ₂, приєднана ПС3 *which*, навпаки, висловлює плотезу, що базується на змісті попередніх частин ПК (подібно до підрядного приєднувального в СПР), про що

свідчить зміна її модальності (*may be*). Тобто, аналог однорідної й неоднорідної супрядності у складі даної конструкції дає нам змогу говорити про наявність відношень, характерних для СПР з мішаною супрядністю. Крім того, наведена вище текстова одиниця ускладнюється парцеляцією останньої ПЧ (*His history. His intelligence. His honesty*). Подібні синтаксичні фігури, "засновані на схрещуванні парцеляції та приєднання" зареєстровані й на матеріалі інших мов [15, 72].

Ще одним свідченням існування універсальності відношень на різних синтаксичних рівнях є приклад ПК з такими відношеннями між частинами, які є функціональним аналогом відношень у багатокомпонентному СР з різними видами синтаксичного зв'язку. Наприклад:

12. *"The next part will be a rave". She looked at him, both persuading and estimating. "And on the other hand they live in cynical open worlds, Bilchy ones. Where no one really believes anyone else's reputation – especially if they are successful. Which is all rather healthy, in a way"* (J. Fowles).

ПЧ₁ тут приєднана до БВ за допомогою приєднувального СЗ, омонічного середньому *and* (зв'язок дистантний, ці два компонента відокремлені факультативним висловленням типу акціональної ремарки (*She looked at him, both persuading and estimating*)). ПЧ₂ тісно поєднана з ПЧ₁ і граматично, і семантично ПСЗ *where*. Взаємодія між ними аналогічна прислівному зв'язку в СР. Сильний зв'язок ПЧ₂ (за допомогою ПСЗ *which*) з ПЧ₁ також не викликає сумнівів, оскільки, при спробі утворення ПЧ₃ з ПК і приєднання ПЧ₃ до ПЧ₁, у структурі порушується логічна послідовність і зв'язність. Таким чином, ми маємо складний синтаксичний комплекс з різними видами приєднувального зв'язку – подібного до сурядного й підрядного.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в неелементарних ПК із ПСЗ можуть реалізуватися практично всі моделі побудови та всі семантико-синтаксичні відношення, притаманні неелементарним СПР. Отже, залежно від синтаксичної довжини БВ / ПЧ, ПК можна поділити на симетричні (з структурно паралельними складовими, розташованими симетрично від її центра – ПСЗ) і асиметричні (з різноструктурними БВ / ПЧ).

Наведені вище міркування дають нам право стверджувати, що підрядні відношення в СПР з кількома підрядними частинами, а також відношення в СР з різними видами синтаксичного зв'язку є ізоморфними різним відтинкам приєднувальних відношень між частинами ПК з багатокомпонентною ПЧ. ПК із і СПР з погляду стройових основ є структурами еквівалентними, але у текстовій ієрархії займають різні синтаксичні рівні, відповідно, текстовий і реченнєвий.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у встановленні співвідношення між різними функціональними стилями і моделями побудови ПК, які в них вживаються, а також в аналізі ПК з позицій комунікативної та когнітивної лінгвістики та статусно-рольових відношень компонентів.

Література

1. Бабайцева В. В. Синкретизм парцелюваних і приєднаних субстантивних фрагментів тексту / В. В. Бабайцева // Филологические науки. – 1997. – № 4. – С. 56-65.

2. Баталова И. К. Квалификация высказываний с присоединением в аспекте актуального членения в английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / И. К. Баталова. – Л., 1974. – 28 с.
3. Беляева Т. В. Вариантность і синонімія в умовно-наслідкових складних реченнях : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Т. В. Беляева. – Харків, 2004. – 20 с.
4. Богдан В. В. Синтактика, семантика, прагматика англійських приєднувальних конструкцій і складних речень з підрядним зв'язком : дис. ... канд. филол. наук / В. В. Богдан. – Х., 2006.
5. Гаибова М. Т. Присоединительные конструкции и их стилистические функции в художественной прозе (на материале английского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук / М. Т. Гаибова. – М., 1973. – 21 с.
6. Дмитренко В. А. Структура, семантика і функції союзних форм зв'язки в смыслових мініаторах в сучасному англійському мові / В. А. Дмитренко // Вісник Харківськ. нац. ун-ту. – 2002. – № 572. – С. 87-93. – (Сер. "Романо-германська філологія").
7. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення / П. С. Дудик. – К., 1973. – 288 с.
8. Иванова Т. К. Частица "только" в роли присоединительного союза / Т. К. Иванова // Современный русский язык. – Уч. зап. МГПИ. – М., 1971. – № 423 (2). – С. 275-284.
9. Кобзев П. В. Присоединение и обособление / П. В. Кобзев // Хабаровский ГПИ. Уч. зап. – Хабаровск, 1969. – Т. 20. – С. 35-48.
10. Коцюбовська Г. А. Приєднувальні конструкції: функціонально-текстовий аспект : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Г. А. Коцюбовська. – Дніпропетровськ, 2002. – 188 с.
11. Малахов С. В. Присоединительные конструкции в большевистских листовках эпохи первой революции / С. В. Малахов // Вопросы истории русского литературного языка XIX-XX вв.: межвузовский сборник научных трудов. – М., 1985. – С. 83-92.
12. Попова И. А. Неполные предложения в современном русском языке / И. А. Попова // Труды института языкознания АН СССР. – М., 1953. – Т. 2. – С. 3-136.
13. Попова И. А. Сложносочиненное предложение в современном русском языке / И. А. Попова // Вопросы синтаксиса современного русского языка. – М., 1950. – С. 355-395.
14. Пронь Н. А. Присоединительные конструкции в современном русском языке (на материале произведений К. А. Федина) / Н. А. Пронь // Вопросы истории и теории русского языка. – Калуга, 1971. – Вып. 4. – С. 144-175.
15. Ринберг В. Л. Конструкции связанного текста в современном русском языке / В. Л. Ринберг. – Львов : Вища школа, 1987. – 168 с.
16. Сучасна українська літературна мова : синтаксис / [за ред. акад. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 515 с.
17. Тураева З. Я. Лингвистика текста на исходе второго тысячелетия / З. Я. Тураева. – Вісник Київськ. лінгвістичного ун-ту. – 1999. – № 2. – Т. 2. – С. 17-25.
18. Черемисина Н. В. О присоединительных конструкциях в современном русском языке / Н. В. Черемисина // Научн. зап. Харьковского гос. пединститута : лингвистическая серия. – Харьков, 1958. – Т. 29. – С. 81-102.
19. Шалимова Г. С. Современный русский язык : синтаксис (присоединительные конструкции в современном русском языке) / Г. С. Шалимова. – М., 1971. – 50 с.
20. Шафиро М. Е. Присоединение как явление речевого синтаксиса : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / М. Е. Шафиро. – Саратов, 1965. – 23 с.
21. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови / К. Ф. Шульжук. – К. : Видавничий центр "Академія", 2004. – 406 с.

Анотація

У роботі розглянуті схожі й відмінні, облігаторні й факультативні риси формальної організації приєднувальних конструкцій і складних речень на прикладі складнопідрядних. Уточнена класифікація приєднувальних частин у приєднувальних конструкціях, запропоновані критерії відмежування приєднувальних конструкцій від інших складних синтаксичних одиниць. Зроблено висновок про еквівалентність приєднувальних конструкцій і складних речень як різнорівневих одиниць тексту.

Ключові слова: приєднувальна конструкція, базове висловлення, приєднувальна частина, приєднувальний сполучниковий засіб, складне речення, парцеляція.

Аннотация

В работе рассмотрены схожие и отличительные, облігаторные и факультативные черты формальной организации присоединительных конструкций и сложных предложений на примере сложноподчиненных. Уточнена классификация присоединенных частей в присоединительных конструкциях, предложены критерии разграничения присоединительных конструкций и других сложных синтаксических единиц. Сделан вывод об эквивалентности присоединительных конструкций и сложных предложений как разноуровневых текстовых единиц.

Ключевые слова: присоединительная конструкция, базовое высказывание, присоединенная часть, присоединительное союзное средство, сложное предложение.

Summary

The paper focuses on similar and distinctive, obligatory and optional peculiarities of formal organization of adjoining constructions and complex sentences on the example of complex sentences. Classification of the adjoined parts in the adjoining constructions is expanded and criteria for dissociation of the adjoining constructions from other complex syntactic units are offered. The conclusion is made about the equivalence of adjoining constructions and complex sentence as text units of different levels.

Keywords: adjoining construction, base utterance, adjoined part, adjoining conjunction, complex sentence.

УДК 811.111'367.626

Галій Л.Г.,

аспірантка,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ ЗАЙМЕННИКА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Частиномовна проблема завжди становила особливий інтерес для дослідників (Александрер, Крістал, Палмер, Шахматов). Належність слова до тієї чи іншої частини мови певним чином визначає його лексичне значення, так і граматичні властивості, включаючи синтаксичну функцію, а також здатність приймати ті чи інші форми [19, 4]. Із найбільшою чіткістю тенденції до становлення загальних граматичних категорій виявляються у частині мови в період її становлення. Саме тому важливим питанням є дослідження етапів